

מחבר "התיקווה" נשא לאשה רופאה נוצרייה, הניזילנדים כבשו את ירושלים ואבו־פואד גנב את נעלי המתפללים מפיתחי המיסגדים

גורית-מילה באיקוונור

וסף סעיד אברוררה היה פעם סכל כתחנת-הרכבת בנימינה ופועל-ידחק כחברת הנפט העיראקית בחיפה, שם היה לה, באותם ימים, מסוף של צינור-הנפט שלה. אולם כשנת 1936 יצא שמו של ליד הכפר סילת אל-ח'ארתייה, אשר בצפון השומרון, כמנהיג כנופיות ערבי, הלא הוא אברוררה מן האגרות.

המציאות היתה פחות אגדתית. הוא היה רוצח ושודר, שראש לעצמו לא רע. כאשר הוצא להורג על-ידי הבריטים ב-1940, על רצח מוח'תאר של כפר ערבי, היו בעיניו 15 אלף דולר של ארצישראליות (75 אלף דולר של אותם ימים) ושתי מכוניות פרטיות.

גנב יותר קטן היה חמאר (אבר פואר) וזואתי (מוזואתה, כמונן). הוא היה רועה-צאן שהספסיאליטה שלו היתה לגנוב כבשים מערבי אחרים וגם את נעלי המתפללים (שאותן חולצים, לפי ההלכה המוסלמית לפני הכניסה לתפילה) מפיתחי המיסגדים. סופו: הוא נהרג בקרב בין שודדים.

הקולונל משאנחיי

אלה הם רק שניים מגוריית 4000 האישים, שמציג לקסיקון האישים של ארץ-ישראל 1799-

(המצור על עכו) ואת סופה — 1948 הקמת המדינה. אבל זה לא רק לקסיקון היסטורי. הרבה מן האישים המופיעים בו עדיין בחיים, רק שפעילותם החלה לפני 1948. עם עובד (של ההסתדרות הכללית) או לא עם עובד, אבל אנשי ויורשי

כובש אלנבי המפתחות בירושלים

אצ"ל ולח"י נמצאים בשלטון ולכן, אולי מוקדש להם מקום לגמרי לא מבוטל. נוסף לעובדות מעניינות כמו זו שיעקב מרידור (כיום שריהכלכלה) עלה ארצה, כרגל, דרך גבול הלכנון ותפקידו הפיקודי הראשון באצ"ל היה דווקא כמפקד אצ"ל בפתח-תיקווה — יש גם הסיפור על איתן ליבני (כיום ח"כ הליכוד וכן 64, מי שהיה בשעתו המחסנאי הארצי של אצ"ל לפני שהפך קצין המיבצעים שלו) ואשר עוד שיעקב, כרגע האחרון, בחורף 1948, לפוצץ את מועדון-הקצינים הבריטיים בווינה, בירת אוסטריה (שחלק ממנה היה אותה עת עדיין תחת שלטון כיבוש בריטי בעיקבות מלחמת-העולם ה-2 שניה).

פחות ישמח את אנשי המישהפה הלוחמת, הגילוי על מי שבאמת היה המפקד הראשון של הארגון-הצבאי-הלאומי. אחד רוברט ביטקר, ליד רוסיה שגדל בסין, שם הגיע לדרגת קולונל (אלוף-מישהפה), כמפקד גדוד של אירופאיים באזור הבינלאומי של שאנחיי.

כאשר זאב ז'ובטינסקי שמע על הכישרון הצבאי הזה הוא הורה לביטקר בן ה-30, לעלות ארצה ולקבל את הפיקוד על אצ"ל שהוקם באותה שנה, 1937.

המיבצע הראשון של ביטקר היה קביעת דרגות צבאיות עבריות: רודן, אלוף, שרן, גונדר, סמל, ראש קבוצה, סגן. המיבצע השני היה פחות מוצלח: אירגון שוד בכנקה-הפועלים, שלא הסתיים, כנראה, בנקיון-כפיים מוחלט. ביטקר הורה, יחד לארצות-הברית ושם נפטר, אלמוני, לפני שש שנים.

הפרש מטריפולי

מי מוכיר את יליוואטה וז'רקובה, כתם של אב רוסני פרובוסלאבי ואם אירית קאתולית, שגילתה את היהדות ואת השפה העברית כגיל 25. עלתה מברית-המועצות ארצה ונודעה כמשוררת אלישבע, שכתבה שירי אהבה

מפקד קאוקג'י הזכרונות בבירות

1948 (הוצאת עם עובד, 520 עמודים) כפסיפס רבי-עיני של אנשי שלטון עות'מאנים ופקידי מנדט, צליינים והרפתקנים. אנשי אצ"ל ושומרונים, חקלאים וחיילים, יהודים וערבים, דרוזים וגרמנים. את ראשית התקופה, 1799, קבעו לפי השנה שבה היה נפוליאון בארץ

וכרירות, חייה כל ימיה בארץ בעוני ובחוסר-כל נפטרה בגיל 61. שנה אחר הקמת המדינה.

יותר מפורסמת היא ולמה אוטיליאנה לוויסה לאגדלה, השוודית שקיבלה את פרס הנובל לספרות ושאהד מספריה היותר ידועים הוא ירושלים. קורותיהם של קבוצת איכרים שוודיים, שעלתה בראשית המאה לגרץ מטעמים דתיים, כדי להקים חברה חדשה, ולבסוף התמוגה עם אמריקאים בעלי ריעות זהות, כמושב האמריקאית, שהפכה כעבור שנים לשכונת-יוקרה בירושלים המודרנית.

ואם מדובר בסופרים, חייבים להזכיר את ניקולאי ואסילייביץ גוגול, הרחיב הגרלי, שביקש לרפא את מחלת-הרוח שלו (באחד המשברים של אותה מחלה העלה באש את כתבי-היד הראשון של נפשות מתות) על-ידי עלייה-לרגל של מקומות הקדושים בארץ-ישראל. את זה עשה מחבר הרומן והאדורט ב-1848. רק שזה לא עזר לו, והוא נפטר, כעבור ארבע שנים, בגיל 43.

אולם הלקסיקון, כאמור, אינו מתרכז רק באח"מים, אלא גם בידועים פחות, אבל כאלה שהשאירו את עיקבותיהם בתקופה של 150 השנים המכריעות בתולדות ארץ-ישראל. הנה, למשל, מאיר דווידזון, שהיו יכולים לשמש תקציר לחיי רבים אחרים.

בגיל 20 היה חייל בפר"ש (פלוגות-השרה של ההגנה, תחת פיקודו של הידוד. הקפטן הסקוטי אורד וינגייט, שנהרג כנגדל קומנדו בכורמה של מלחמת-העולם השנייה; בגיל 30 כצבא הבריטי; בגיל 32 סגן מפקד חטיבת גבעתי, אשר עצרה ב-1948 את המצרים במבואות תל-אביב (כאשרוד המרוחק 15 קילומטר, ליתר דיוק), בגיל 40 קצין-מישהפה ובגיל 50 ספר זכרונות (זה היה כל-כך חפוז).

גם מן הצד השני של הבריירות היה אפשר למצוא אנשים שכל חייהם היו קודש למלחמת-העולם השנייה; אם כי בהצלחה קטנה יותר מאשר מאיר דווידזון, לדרגות: פאזי קאוקג'י, ליד טריפולי הלבנונית, סרן בחילה-הפרשים התורכי של מלחמת-העולם השנייה; סגן מפקד המורדים בסוריה נגד הצרפתים; מקים הצבא הסדיר של אבן סעוד; מנהיג המרד הערבי של 1936; משתף פעולה עם הגרמנים במלחמת-העולם השנייה ובגיל 58 עדיין מפקד צבא ההצלה שהקימה הליגה הערבית למלחמה בארץ-ישראל. הוא נחל מפלות כבדות במישור-העמק ובטי-רת-צבי, ירד מן הכמה, ובגיל 85 פרסם את זכרונותיו. כביירות, דווקא.

החיט

מהעיר העתיקה * ש שומרונים, למשל. כמו אבי שע בן פינחס בן יצחק הכהן הלוי, מי שהיה עד לפני 23 שנים הכהן הגדול של השומרונים ואשר נודע במיוחד כפסקי-ההלכה שלו לגבי יום מילתם של פגים.

הוא פסק כי יום הוצאתו של הפג מן האינקובטור הוא היום שייחשב כיום הולדתו, ולכן יימול הפג ביום השמיני להוצאתו מן האינקובטור. ואם לעבור משכם, בירת השומרי, רונים, צפונה — מי היה זה שניסה להקים ב-1891 יישוב יהודי בג'נין דווקא? יהודי, יוצא גרמניה, כשם

מיוחס אדלמן, שאחרי שנים של הוראה בבית-היתומים בירושלים וכל מיני רעיונות שלא עלו יפה (חוץ מג'נין, גם פיתוח הרייג במימי הירדן, למשל), הסיק את המסקנות. הוא התקרב לאגודת ישראל וחזר לגרמניה.

ואם מדובר ברעיונות יוצאי-דופן, מי, למשל, ניסה לגדל בנות-יענה כחולות ראשון-לציון? אחד שמואל צבי הולצמן, חייט ליד העיר העתיקה בירושלים שבסופו של דבר, לא רק התעשר (מכרית זהב באוסטרליה), אלא גם שב ארצה ורכש, בשנות ה-30, את אדמות גוש-עציון (הקרויות על שמו, שפירושו איש-העץ).

ומי, למשל, הכניס את גידול

הגנרל מעזה

מקומה של ירושלים לנער מן הלקסיקון. מהצלב הראשון בירושלים — מלוויל פשוט ברגהיים, יהודי מומר יליד גרמניה שבא לשם באמצע המאה שעברה והיה

מפקדי-גיבעתי אבידן עם סגנו דווידזון (מימין) המצרים באשדוד

הרבורים בשיטות מודרניות לארץ? במיקרה, גם כן חייט. השווייצי, הנרי בלרנשפרג, והוא עשה את זה ב-1848 בכפר ארטס שליד בריכות שלמה בבית-לחם.

ואחר-כך היה יהודי גרמני בשם שלמה אלבה, שגם לו היו רעיונות: הוא ניהל בית-אריגה לטוויית ציציות (בכסף של השר משה מונטיפיורי). אבל יחד עם זה הוא הקדיש כל-כך הרבה זמן ללימוד תורה, עד שהמפעל פשט את הרגל.

וכך הולכת ומתמשכת שורת התימי הונים: יעקב ישראל דההאן, היהודי ההולנדי, הומוטכסואל וחרד קיצוני, שגרצח על-ידי ההגנה ב-1924. הוא נשא, בשעתו, לאשה, נוצרייה הולנדית דווקא.

וזה בערך גם מה שעשה נפתלי צבי אימבר, מחבר התיקווה, נודד ושיכור, שכאשר ירד בגיל 50 מן הארץ לארצות-הברית הוא נשא לאשה, תשע שנים לפני מותו, רופאה פרוטסטנטית, הר"ד אמנדה קאטי.

הספן מהחרמון

יש תשובות גם לשאלות שאולי אף פעם לא היו נשאלות. מי היה האירופאי הראשון שביקר במערת המכפלה? מי שהיה עתיד להיות מלך אנגליה בראשית המאה העשרים, תחת השם אדוארד השביעי. היה זה בנה של המלכה ויקטוריה, או יורש-העצר בעל התואר של הנסיך מוולס, אשר ביקר בחרון בגיל 21. ומי היה המורה הראשון לשפה התורכית בגימנסיה העברית הרצלית